

XIII. Milletlerarası Ceza Hukuku Kongresi Kahire, 1984

MİLLETLERARASI SUÇLULUKLA MÜCADELE

Çeviren: Doç. Dr. Feridun YENİSEY **

Kahire'de 1984 Eylülünde toplanan XIII. Milletlerarası Ceza Hukuku Kongresinde ele alınan konulardan biri de, «Ceza Hukuku Alanında Milletlerarası ve Bölgesel İşbirliğinin Yapısı ve Metodları»dır.

Devletler arasındaki ilişkilerin yoğunlaşması, insanların eskiye nazaran daha çok ve sıkça yabancı ülkelere gitmeleri, suçların milletlerarası nitelik almasına yol açmış, bu tür suçlulukla mücadelede yeni bir suç siyaseti politikası geliştirmek ihtiyacı doğmuştur. Ana ilkeleri, hukuki değerleri korumak ve suçlunun topluma yeniden kazandırılması olan bu suç siyaseti, Devletler arasında sıkı bir işbirliğini gerektirmektedir. Ceza hukukunun tenkil ve önleme amaçları, milletlerarası ceza hukukunda da gözönünde tutulduğunda, ülkede suç işleyen yabancının kendi vatandaşı olduğu Devlette yargılanması, cezasının orada infazı gibi ihtiyaçlar, klasik milletlerarası işbirliği şekli olan iade ve dar manada adli yardım dışında, yeni ve modern bir dizi hukuk kurumlarının doğumuna neden olmuşlardır.

Milletlerarası Ceza Hukuku Cemiyeti (AİDP) 1960 yılında Roma'da düzenlediği Kongre'de «iade» konusu üzerinde durulmuşken, aradan geçen zaman zarfında yeni işbirliği metodları gelişmiştir. Bunlar hakkında 5-7 Eylül tarihleri arasında Strasburg'da bir hazırlık toplantısı düzenlemiş, bu toplantıda temel ilkeler saptandıktan sonra, XIII. Ceza Hukuku Kongresi Kahire'de 1984 yılında toplanarak, dördüncü çalışma gurubu tarafından aşağıda belirtilmiş bulunan kararlar alınmıştır:

ÖNSÖZ :

Bir Devletin iç hukukunda veya Milletlerarası Hukukta suç olarak kabul edilmiş bulunan fiillerle mücadelede Devletler arasında sıkı bir işbirliğine gidilmesi zorunludur. Milletlerarası nitelikteki suç örgütlerinin çoğalması, ulaşım imkânlarının gelişmesi, ticarî ilişkilerin yoğunlaşması ve terörizmin dünya düzeyine yayılması nedenleri ile, bu zorunluluk son yıllarda kendisini daha fazla hissettirmektedir.

Devletler, yukarıda açıklanan şekillerde işlenen suçların cezasız kalmaması için, kanunlarını birbirine uygun şekle getirmeğe ve işbirliğine davet olunurlar.

Devletler arasında işbirliği yapılırken gözönünde tutulması gereken amaç şu olmalıdır: Muhakemede sanığın hak ve özgürlükleri ile hükümlülerin topluma daha iyi entegre edilebileceği bir ortam sağlanmalı ve devletler arasındaki işbirliği muhakemenin çeşitli aşamalarında (araştırma koğuşturma, ilksoruşturma, mahkeme önündeki aşama ve infaz) somut olarak meydana çıkmalıdır. İşbirliği yapılırken, suç mağdurunun haklı menfaatleri de gözetilmelidir.

Şimdiye kadar yapılan anlaşmalarla, bütün insanlığı tehdit eden suçlar bakımından devletler arasında işbirliği sağlanmış ve

* (Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, 97 (1935) Heft 3, s. 746)

** İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi.

bu fiillere karşı yürütülen mücadelede yargılama yetkisinin tayininde kısmen «adalet prensibi» uygulanmıştır.

Devletler arasında yapılan işbirliği, milletlerarası çalışmanın muhtelif biçimlerinde kendisini göstermiş bulunmaktadır. İadenin (1969 Roma Kongresi) ve diğer müesseselerin, Pan-Amerikan andlaşmalarında, Avrupa Konseyi çerçevesinde yapılan andlaşmalarda ve Benelux devletleri, İskandinav devletleri ve Arap Birliğine dahil devletler arasında işbirliğinin aracı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Milletlerarası Ceza Hukuku Kongresi, Devletler arasındaki işbirliğinin hem maddi suç hukuku, hem milletlerarası ceza hukuku ve hem de ceza muhakemesi hukuku alanında geliştirilmesini temenni etmektedir.

SUÇ HUKUKU :

1 — Milletlerarası topluma zarar verdikleri genellikle kabul edilen fiillerle mücadele açısından milletlerarası andlaşmalar yapılmalıdır. Ancak, andlaşmalardaki suç tiplerinin uygulanma alanlarının açıkça sınırlandırılması mutlaka zorunludur. Ayrıca, andlaşmalarda her bir Devletin, bu suç kendi iç hukukuna intikalini kanunla sağlayacağı yolunda bir hüküm yer almalıdır. Devletler, andlaşmadaki hükümlerin ihlali ni müeyyidelendirecek ceza hukuku sistemini geliştirmek mükellefiyetindedirler.

2 — Suç hukuku alanında işbirliği yapılırken, suçluluğun yeni tezahür biçimleri de gözönünde tutulmalıdır. Özellikle şu alanlarda işbirliği yapılmalıdır:

Kişilere ilişkin (bilgisayar) verilerinin korunması,

Bilgisayarlarla işlenen suçlar,

Ticari işletmelerin idare organları tarafından işlenen rüşvet ve irtikap suçları,

Milletlerarası nitelikteki iktisadi işlemler yapılırken işlenen dolandırıcılık suçları.

3 — Devletin iç hukukunda mevcut bulunan suç tipleri, yabancı Devletlerin hukuki menfaatlerini ve Devletler üstü hukuki

menfaatleri koruyabilecek şekilde, mümkün olduğu nisbette genişletilmelidir. Ferdi menfaatler korunurken, mağdurun vatandaşlık durumu göz önünde tutulmalı, bu şekilde ceza koğuşturmalarında engel teşkil eden olumsuz yetki ihtilafları önlenmelidir.

4 — Suç hukuku alanında düzenleme getiren milletlerarası andlaşmalarda, taraf devletlerden birinde aynı fiilden dolayı koğuşturulmuş bulunan sanıklar lehine «ne bis in idem» kuralının uygulanacağı hükmünün yer alması temenni edilir. Sanık hakkında bir hüküm verilmiş ise, fiil aynı kaldıkça ve önceki hüküm ile bu hükmün verildiği muhakeme, hükmü gözönünde tutacak olan devletin kamu düzeni ile bağdaştığı ölçüde, verilmiş bulunan bu beraat veya mahkûmiyet kararı, her türlü yeni muhakemeyi engellemelidir.

Ancak, ceza yurt dışında tamamen infaz edilmiş değil ise, «ne bis in idem» kuralı uygulanmaz; kısmen infaz halinde, infaz edilmiş olan süre, cezanın tayini sırasında cezadan mahsup edilir.

MİLLETLERARASI CEZA HUKUKU

5 — Kongre, Devletlerin millet itibarıyla yetkilerini tayin eden kurallara karışmaksızın, olumlu yetki uyumsuzluklarına yol açan ve sayıları çok olan, ceza kanunlarının yer itibarıyla uygulanmasına ilişkin kuralların, farklı devletlerde aynı anda yürütülen veya arka arkaya yapılan ceza koğuşturmalarına neden olmamasını temenni etmektedir. İlgili Devletlerin, bunu sağlamak açısından, ceza koğuşturmasının en elverişli şekilde yapılabileceği yeri tespit etmek üzere, birbirleri ile fikir alışverişinde bulunmalarını gerekli görmektedir.

6 — Kongre, en ağır suçlar bakımından da «Adalet Prensibinin» uygulanmasını mümkün kılacak düzenlemelerin iç hukukta gerçekleştirilmesini Devletlerden rica eder. Bu tür suç faillerinin cezasız kalmalarını engellemek için, Kongre ayrıca, bölgesel nitelikte de olsa, milletlerarası bir ceza mahkemesi kurulmasının önde gelen amaç olduğunu hatırlatır.

MUHAKEME HUKUKU :

7 — Kongre adli yardımlaşma konularında andlaşmalar yapılmasını veya mevcut andlaşmaların geliştirilmesini temenni etmekte ve devletlerden adli yardım andlaşmaları hazırlanır veya yürürlüğe konarken, ceza muhakemesinin bütün aşamaları bakımından mevcut milletlerarası andlaşmalardaki, özellikle, 16 Aralık 1966 tarihli Medeni ve Siyasî Haklara İlişkin Andlaşma ile 4 Kasım 1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile sanıklara tanınmış bulunan bütün haklara, bilhassa, «ne bis in idem» kaidesine yer verilmesini rica etmektedir.

8 — Adli yardımın temel ilkesi «locus regit actum»dur. Bununla birlikte adli yardım isteyen devletin de hukuku göz önünde tutulmalıdır. Aynı şekilde, yabancı mahkemenin üyelerine ve koğuşurma makâmı mensupları ile müdafiyeye, işlemlerde hazır bulunma ve aktif bir şekilde katılma yetkisi tanınmalıdır.

9 — İstenilen adli yardım işleminin zorlama tedbirlerine başvurulmasını gerektirmediği hallerde, karşılıklı cezalandırılabilme şartı aranmamalı ve yabancı Devlete adli yardım işlemi yapılmalıdır.

10 — Kongre yabancı yargıların değerinin tanınması ve yabancı yargının ülkede yerine getirilmesi amacı ile milletlerarası andlaşmalar yapılmasını desteklemektedir. Kongre, yabancı ülkede yapılmış bulunan mahkeme işlemlerine tam bir değer tanınması suretiyle Devletler arasında karşılıklı dayanışma sağlanabileceği görüşündedir.

11 — Muhakemenin sanığın vatandaşı bulunduğu Devlete aktarılması konusunda andlaşmalar yapılmalıdır. Sanık ceza koğuşturmasının başladığı Devlette tutuklu bulunmakta ise, o muhakemenin nakli ile sanığın gönderilmesi, sadece o Devletin rızası ile mümkün olabilmelidir.

12 — İnfazın aktarılması, sanığın topluma yeniden kazandırılması açısından çok önemlidir. Sanık hüküm Devletinde tutuklu ise, infazın aktarılması onun rızası gözetilerek gerçekleştirilmelidir.

13 — Yabancı Devlet mahkemesi tarafından verilmiş olan bir cezanın infaz Devletinde yerine getirilmesinde, infaz Devletine bir «Uygulama esnekliği» tanınması gerekir. Bu, müeyyidenin iç hukuka uygun hale getirilmesi için kaçınılmazdır. Ancak bu uygulama, hükümlünün ceza hukuku açısından içinde bulunduğu şartları kötüleştirmemelidir. İnfaz Devleti, uygulama muhakemesi sonunda verdiği kararı hüküm Devletine de bildirmeli ve hükümü iyi niyet kuralına göre infaz etmelidir. İnfaz biçimi, infaz Devleti hukukuna göre yapılacak ve onun yetkisi dahilinde olacaktır. Af niteliğinde olan işlemler her iki Devlet bakımından da hükümlü lehine sonuç doğurmalıdır.

14 — Mahkûm olan veya şartla salıverilen kişilerin gözetimlerinin aktarılması konusunda andlaşmalar yapılmasını, Kongre Devletlere tavsiye etmektedir.

15 — İş birliğinin yeni metodları (koğuşturmanın aktarılması, infazın aktarılması) sadece ilgili Devletlerin vatandaşlığına sahip olan kişilerle sınırlı kalmamalıdır; bu metodlar ülkede devamlı olarak veya mutad olarak bulunan kişilere de uygulanmalı ve bunların sosyal açıdan entegre olmalarına yardımcı olunmalıdır.

16 — Koğuşturmanın aktarılması veya yerine getirmenin aktarılması konusundaki andlaşmalar, ölüm cezasına hükmedilmesi veya faile acımasızca insanlık dışı veya haysiyet kırıcı muamele yapılması ihtimali bulunan hallerde uygulanmamalıdır. Adı geçen sözleşmeler üstü örtülü bir iade işleminin gerçekleştirilmesi amacı ile kullanılmamalıdır.

SONUCA İLİŞKİN GÖRÜŞLER :

17 — Kongre, Milletlerarası Adli Yardım Müessesesinin, özellikle, koğuşturma yapma yetkisinin aktarılması, cezanın yerine getirilmesinin aktarılması veya hükümlünün gözetiminin bir başka devlete aktarılması gibi yeni adli yardım şekillerinin uygulanmasının kolaylaştırılması gerektiği görüşündedir. Ancak bu metodlar uygulanır-

ken, koğuşturulan kişi ile mağdurun haklı menfaatleri gözönünde tutulmalıdır.

18 — Kongre, dünya çapında bölgesel veya iki taraflı andlaşmalar yapılması veya gerekirse karşılıklılık şartı altında, yabancı devletlere kendi muhakemelerini yapmayı sağlayan özel müesseselere yer veren milli kanunlar yapılması suretiyle sıkı iş birliğine gidilmesini tavsiye eder.

19 — Bölgesel andlaşmalar, ilgili coğra-

fi bölge dışında kalan devletlere ve hatta başka bir bölgedeki devlet guruplarına da açılmalıdır.

20 — Kongre, bütün devletleri, Milletlerarası Kuruluşları özellikle Birleşmiş Milletler Teşkilâtını ve de devletlere bağlı olmayan kuruluşları, yukarıda açıklanmış bulunan kararlarına uymağa ve kabul edilmiş bulunan ilkeleri gerçekleştirmeğe davet eder.